

VÄESTÖLIITON SYYSKOKOUSKANNANOTTO

30.11.2021

Sosiaaliturva palvelemaan toimeentuloa, osallisuutta, työntekoa ja perheellistymistä

Taustaa

Sosiaaliturvauudistuksessa huomioitava lapset, nuoret ja perheet - sosiaaliturva palvelemaan toimeentuloa, osallisuutta, työntekoa ja perheellistymistä.

Suomi elää väestöllisessä murroksessa, missä ikääntyvän väestön osuus kasvaa ja syntyvyys on alhaisella tasolla. Globaalit muutokset, ilmastokriisi ja elonkirjokriisi edellyttävät yhteiskunnilta radikaaleja muutoksia.

Sosiaaliturva on yhteiskunnan jäsenilleen muodostama turvaverkko, jonka tulee tulla avuksi, kun yksilön tai perheen toimeentulo jää väliaikaisesta tai pitempiaikaisesta syystä alle kohtuullisen tai välttämättömän toimeentulon tai ansiosidonnaisen turvan piirissä olevat ansio- tai yrittäjätoiminnan tulot vähentyvät tai keskeytyvät. Yhteiskunnan muutos- ja kriisitilanteissa sosiaaliturva on erityisen tärkeä tulojen korvaaja ja muutostilanteiden tasoittaja.

Sosiaaliturvaa tarkastellaan usein suhteessa työn vastaanottamiseen ja kokopäivätyöhön, mutta sosiaaliturva on vuorovaikutuksessa myös muiden keskeisten elämänalueiden kuten opiskelun sekä perhe-elämän ja elatus- ja hoivavastuun kanssa. Sosiaaliturva on yhteiskunnan antamaa vakuutus toimeentuloturvan puutteeseen. Sosiaaliturvan laajoina tavoitteina on tukea ihmisiä työhön pääsyssä ja sen säilyttämisessä mukaan lukien yrittäjänä toimiminen, mahdollistaa oppivelvollisuuden suorittaminen ja sen jälkeiset opinnot sekä kannustaa kunkin oman toimintakyvyn mahdollistamaan muuhun osallisuuteen yhteiskunnassa. Sosiaaliturva rakentaa myös koko yhteiskunnan pitemmän ajan jatkuvuutta siinä, miten se tukee perheellistymistilanteita ja huomioi lasten hoivan ja elatuksen tarpeen sekä myös muiden omaisten tai läheisten hoivan tarpeen.

Sosiaaliturvaa uudistettaessa on tärkeä tarkastella turvan tarvetta ja mitoitusta monipuolisesti eri näkökulmista niin, että sosiaaliturvaa mahdollistaa ja kannustaa jokaisen osallisuutta yhteiskunnassa ja vahvistaa sukupuolten tasa-arvoa ja tukee suomalaisen yhteiskunnan monimuotoisuutta ja yhdenvertaisuutta.

Valmistelua ei pidä tehdä vain työikäisten terveiden aikuisten näkökulmasta, vaan valmistelun keskiöön tulee nostaa myös perheiden, lasten ja nuorten näkökulma sekä vammaisten ja pitkäaikaisesti sairaiden tarpeet.

Perheet ja elatus- ja hoivavastuu huomioitava sosiaaliturvassa

- Lapsilisä tulee oppivelvollisuusiän korostusta vastaavasti ulottaa 17-vuotiaisiin nuoriin. Tuen reaalitason säilyttämiseksi lapsilisä sitoa indeksiin.
- Erilaisia perheitä tulee kohdella sosiaaliturvassa yhdenvertaisesti ja perheiden valinnanvapautta tulee tukea niin, että sosiaaliturvan ehdot eivät ohjaisi perhesuhteita tai asumisratkaisuja koskevia päätöksiä.
- Sosiaaliturvan tulee huomioida myös perhetilanteiden muutokset ja osaltaan turvata lasten ja vanhemman suhteen pysyvyyttä.
- Sosiaaliturvan ja palvelujen välille tulee muodostaa yhteys niin, että ne yhdessä vastaavat perheiden ja lasten tarpeisiin
- Sosiaaliturvaa uudistettaessa arvioitava lapsi- ja tasa-arvovaikutukset.

Työn, perheen ja sosiaaliturvan kokonaisuus toimivaksi

- Työn ja perheen yhteensovittaminen oltava mahdollista pikkulapsivaiheessa ja myös myöhemmin; vanhempainetuksien tasoa tulee korottaa ja niiden käyttöä edelleen joustavoittaa.
- Myös muu hoivavastuu esimerkiksi vanhuuden, pitkäaikaissairauden ja vammaisuuden perusteella tunnistettava; väestörakenteen ikääntyessä omaishoidon tarve kasvaa.

Lapsiperheköyhyyteen puututtava

- Lapsistrategian mukaisesti ryhdyttävä lapsiperheköyhyyden korjaamiseen sosiaaliturvaa uudistettaessa.
- Lapsiperheköyhyyttä ehkäistävä kehittämällä sekä kaikille huoltajille kuuluvia etuuksia ja perheiden ja lasten palveluja, että kohdentamalla tukea perheille, joilla suuri köyhyysriski.
- Perusturvan tasoa tulee nostaa asteittain laskennallisten viitebudjettien tasolle ja etuuksiin tulee liittää lasten kohtuullista toimeentuloa turvaavat lapsikorotukset. – Riippuvuutta perusturvasta ja viimesijaisesta turvasta (toimeentulotuesta) tulee vähentää kannustamalla ja tukemalla tuen saajan tarpeita vastaavalla palvelujen ja toimeentuloturvan kokonaisuudella.

Nuorten aikuisten asemaa parannettava

- Sosiaaliturvauudistuksessa kiinnitettävä huomiota nuorten aikuisten tulevaisuuden uskon rakentamiseen ja sosiaaliturvan tuettava tätä. Nuorten elämäntilanteille tyypillistä ovat erilaiset siirtymät, kuten itsenäiseen asumiseen siirtyminen, ammattiin johtavien opintojen

suorittaminen ja siirtyminen työelämään työntekijäksi/yrittäjäksi sekä perheen perustaminen ja vanhempainvapaat.

- Nuoret ovat yliedustettuna toimeentulotuen saajissa. Vuonna 2020 koko väestöstä 8,4 prosenttia sai perustoimeentulotukea, mutta nuorilla 18–24-vuotiailla vastaava osuus oli 18 prosenttia. Nuorten yliedustusta toimeentulotuen saajajoukossa kuvaa myös esimerkiksi se, että v. 2017 perustoimeentulotuen kokonaismäärästä 29 prosenttia maksettiin kotitalouksille, joiden tuen hakija oli alle 25-vuotias. Selvitettävä syitä ja etsittävä ratkaisuja nuorten toimeentulotukiriippuvuuteen. Taustatekijöinä ovat ainakin putoaminen työmarkkinatueltai opintotueltai järjestelmän jäykkyys ja byrokraattisuus etuudelta toiseen siirtymisessä. Nuorten pääsyä ensisijaisten etuuksien piiriin tulee vahvistaa tarvittaessa jonkinlaisen etuuksien välille rakennettavan ”siltamallin” avulla.
- Nuorille on mahdollistettava kimppa-asuminen, joustava opintojen ja työn yhdistäminen ja opintojen ja perheen yhdistäminen.
- Alaikäisten ja alle 25-vuotiaiden nuorten aikuisten mahdollisuuksia säästää ja varautua tulevaisuuteen parannettava vähentämällä tulojen huomioon ottamisen vanhempansa/vanhempiensa kotitalouden asumistuessa ja toimeentulotuessa.
- Turvattava toimeentuloturvan ja palvelujen kokonaisuudella nuorten tuen tarpeisiin vastaaminen.
- Jokaiselle tulotasosta riippumatta yhtäläinen mahdollisuus perheellistymiseen ja toiveittensa mukaiseen perhekokoon esimerkiksi vanhempainetuuksia ja vanhemmuutta tukevia palveluja kehittämällä. Vanhempainvapaalta ja kotihoidontueltai työelämään siirtymiseen positiivisia kannusteita ja joustoja.